

Bijeenkomst i.h.k.v. koepelproject pilots kringlooplandbouw d.d. 5 juli 2023

Aanwezig: Paul van Zogel, Jan Kiers, Wouter Rozendaal

Doel van het overleg is te komen tot een agenda met bespreekpunten die voortkomen uit leerervaringen of knelpunten uit de pilots. Aan de hand van deze bespreekpunten zoeken we de juiste gesprekspartners binnen de (rijks)overheid en gaan hierover met hun in gesprek. Op die manier kunnen de pilots bijdragen aan ontwikkeling van beleid en ruimte in regelingen om kringlooplandbouw mogelijk te maken en te faciliteren.

Paul is betrokken bij de pilot Circulair schakelen in de Kempen, Jan is betrokken bij de pilot Kringloopinspiratie voor akkerbouwers en veehouders in de Noordelijke kleischil van Nederland. Wouter is betrokken vanuit het koepelproject. Afwezig zijn Jelle Faber (pilot kringloopcoöperatie) en Miriam van Meeteren (pilot Moderne kringlooplandbouw met een nieuw gebiedsgericht gemengd bedrijf) Wouter heeft van beide inbreng meegekregen vooraf.

Het bereiken van beleidsmakers met de ervaringen uit de pilots ervaren alle aanwezigen als moeilijk en ook een zoektocht. In hoeverre zoek je als project zelf de beleidsbepalers op? Wanneer is het voor beleidsmakers relevant om aan te sluiten? Etc. Wellicht zijn ze ook niet altijd expliciet genoeg uitgenodigd geweest. In de pilot op de Noordelijke kleischil wordt eind 2023 een brede bijeenkomst georganiseerd waar provincies Friesland, Groningen en het ministerie van LNV worden uitgenodigd.

Ten aanzien van de interactie tussen de projecten waren de verwachtingen hoger. Het is ook wel begrijpelijk dat er vanuit de projecten zelf weinig uitgewisseld wordt. Iedereen is met zijn eigen project bezig op zijn eigen schaal, in de eigen situatie, met eigen provincies etc. Het is wellicht ook nog wat vroeg om resultaten op te halen. De komende maanden wordt nog een flinke slag geslagen.

Landelijk beleid is vaak generiek. Maar dat werkt dus niet. Want ieder gebied is anders, bijvoorbeeld t.a.v. bodem, teelten, etc. Ook dit is al een **bevinding** uit de pilots, er is dus vooral behoefte aan gedecentraliseerd beleid, maar wel met kennisuitwisseling.

De ervaring is dat je in de eigen provincie vaak wel een eind op weg komt. Je kent de juiste mensen en kunt tot actie komen. Provinciale medewerkers weten vaak ook niet bij wie ze moeten zijn bij LNV voor vraagstukken waar ze tegenaan lopen en die op landelijk niveau opgepakt zouden moeten worden. LNV zoekt juist naar dialoog met provincies. Hier mist dus een duidelijke structuur. Dit is ook een **bevinding**.

Het is belangrijk dat er meer in de driehoek beleid (Ministeries/provincies) – praktijk (landbouwsector) – uitvoering (RVO) samengewerkt wordt. Vaak ontbreekt in gesprekken een van deze drie waardoor zaken langs elkaar heen gaan lopen.

Op basis van onderstaande agenda/thema's wordt vanuit het koepelproject gezocht naar de juiste aan te haken personen binnen beleid (LNV/I&W/Provincies) en uitvoering (RVO) en wordt vervolgens een themabijeenkomst georganiseerd.

1. Mest & maatwerk

Vanuit de praktijk is er de sterke wens om het hele jaar te kunnen werken met dierlijke mest en gebruik van kunstmest te minimaliseren. Dit heeft ook voordelen voor maatschappelijke doelen zoals waterkwaliteit. Een afrekenbare stoffenbalans zou goed werken, hiervoor is fieldlab nodig.

In de pilots waar geëxperimenteerd wordt in samenwerking tussen melkveehouderij en akkerbouw wordt gewerkt aan het aantonen dat bovengronds bemesten emissiearm naar de lucht is. Het vaker bemesten met kleine hoeveelheden zorgt voor minder uitspoeling, hogere opname, hogere opbrengst. Emissiearm toedienen kan aangetoond worden, onderbouwd worden. Het borgen van emissiearm toedienen zit nu nog niet in de pilot, maar hier wordt wel aan gewerkt. Denk aan een N2applied techniek die er voor zorgt dat ammoniak gebonden wordt waardoor er geen verdamping optreedt naar de lucht. Daar zit de innovatie, zou je hele jaarrond kunnen doen. De vraag is alleen, hoe borg je dit dan? Hier zou het gesprek in de driehoek beleid – praktijk – uitvoering moeten gaan. Betrokkenheid van LNV, I&W en RVO is nodig bij dit gesprek.

2. Bokashi mest

Het mogen gebruiken van maaisel en ruwe stalmest door elkaar als meststof kent uitvoeringsproblemen die hun oorzaak hebben in juridische aspecten. Boeren durven het niet aan om mest en maaisel te mengen. Het risico bestaat dat het daarna in de boekhouding allemaal als mest staat. De bereidheid op de inhoud is er om te experimenteren, maar er ligt geen mandaat bij provincies om experimenteerruimte te geven zodat boeren die met bokashimest willen experimenteren niet afgerekend worden. Hierop loopt de pilot circulair schakelen in de Kempen vast. Aanbeveling. Geef op dit aspect een aantal bedrijven vrijstelling, ga deze tijdelijk niet handhaven, maar volg goed wat ze doen.

3. Samenwerking op gebiedsniveau

KLL gaat over samenwerking. Samenwerking heeft zijn regionale uitdagingen en mogelijkheden waar je met een landelijk beleid te maken hebt. Dat schuurt met elkaar, de vraag is welke ruimte nodig is en hoe je deze ruimte krijgt.

Beleid en regels

Op bedrijfsniveau ga je de doelen niet halen, maar op gebiedsniveau wel. Dit vraagt om een andere benadering en regels. In een aantal pilots (in ieder geval circulair schakelen in de Kempen en Moderne kringlooplandbouw met een nieuw gebiedsgericht gemengd bedrijf) wordt hier mee geëxperimenteerd en de meerwaarde onderbouwd. Vervolgens zit er een uitvoeringscomponent aan vast, hoe verwerk je de samenwerking bijvoorbeeld in de gecombineerde opgave, die is daar niet op ingericht. Daardoor wordt door boeren gezocht naar creatieve uitvluchten. Wat zijn de gevolgen van deze constructies, waar loop je als boer tegenaan in huidige regelgeving en wat zijn ook onbedoelde effecten zoals het effect op de eco-regelingscore.

Teelttechnische en sociale aspecten

Daarnaast heeft samenwerking ook hele andere aspecten in zich, teelttechnische en sociale. Samen met boeren wordt in de pilots gekeken naar motivaties en randvoorwaarden voor samenwerking. De ene boer is de andere ook niet. Ene boer ruilt, dan andere doet alleen met huurconstructies. In pootgoedteelt wordt relatief veel Kali gebruikt. Een melkveehouder ruilt heeft dit liever niet en ruilt alleen onder randvoorwaarden.